

เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ชาโตยาบา

เกณฑ์ทางกายภาพ

ป่าทุติยภูมิในเขตพื้นที่ภูเขา, พื้นที่เพาะปลูก, พื้นที่ชุ่มน้ำ, นาข้าว, ทุ่งหญ้าทุติยภูมิ และสามารถรวมถึงทุ่งหญ้าที่ใช้เลี้ยงปศุสัตว์ และเขตที่อยู่อาศัยของประชาชนในเขตชนบทด้วย ซึ่งระบบนิเวศทั้งหมดจะมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อกัน ระบบการเพาะปลูกแบบผสม รวมถึงกระบวนการเกษตร และการเพาะเลี้ยงปศุสัตว์ ฯลฯ การใช้ประโยชน์จากที่ดินและระบบนิเวศในบทบาทหน้าที่ที่หลากหลาย

เกณฑ์ทางสังคมเศรษฐกิจ

- กิจกรรมในพื้นที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและสังคมโดยรวม จากการให้ผลผลิตและบริการจากระบบนิเวศที่ยั่งยืนแก่ผู้คนมาเป็นเวลานาน
- วิธีปฏิบัติในการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ที่ใช้ในพื้นที่ที่ทำการศึกษามีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและสังคมมนุษย์ (เช่น ปรับปรุงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น แก้ไขปัญหาความมั่นคงทางอาหาร และขจัดความยากจน เป็นต้น)
- มีการอนุรักษ์หรือส่งเสริมให้มีการเก็บรักษาชนิดพันธุ์ที่ใช้ในการเกษตร
- มีกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ และภาระหน้าที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่น ๆ นอกจากชุมชนท้องถิ่นหรือไม่
- มีกลไกเกี่ยวกับสิทธิในการถือครองที่ดิน ซึ่งเพิ่มพูนการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนหรือไม่
- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และหน่วยงานรับผิดชอบ: รัฐบาล, ผู้เชี่ยวชาญ, องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ฯลฯ
- มีกระบวนการหลักในการตัดสินใจ ทั้งในระบบของทางการ (ภาคการเมือง) และระบบในแบบดั้งเดิมที่สืบทอดตามธรรมเนียมประเพณี รวมถึงบทบาทของสตรีและผู้สูงอายุ

เกณฑ์ทางสิ่งแวดล้อม

- สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- วิธีปฏิบัติในการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ที่ใช้ในพื้นที่ที่ทำการศึกษามีส่วนช่วยสนับสนุนการแก้ไขปัญหาวิกฤตด้านพลังงาน และสภาวะโลกร้อน
- กิจกรรมในพื้นที่ มีส่วนสนับสนุนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การใช้พลังงานชีวมวล การเพาะปลูกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- ระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งสนับสนุนการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ (reuse) และการรีไซเคิลวัสดุ/ทรัพยากรที่ใช้แล้ว รวมถึงระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในแบบหลายมิติ (multi-layered and mosaic pattern land use system)
- เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ: ชนิดพันธุ์สิ่งมีชีวิตที่มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิด หรือมีความสำคัญต่อการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ชนิดพันธุ์สิ่งมีชีวิตที่เปราะบางและมีความเสี่ยง หรือกำลังถูกคุกคามจนใกล้สูญพันธุ์ และมีชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่น

สำนักความหลากหลายทางชีวภาพ
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

60/1 ซอยพิบูลย์วัฒนา 7 ถนนพระปฐมที่ 6 เขตปทุมธานี กรุงเทพมหานคร 10400
โทรศัพท์/โทรสาร 02 265 6638

SATOYAMA

วิถีปฏิบัติของชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

วิสัยทัศน์สำหรับสังคมในชนบทที่ยั่งยืน

สอดคล้องสอดคล้องกับธรรมชาติ

A Vision for Sustainable Rural Societies
in Harmony with Nature

วัตถุประสงค์ของการริเริ่มซาโตยามา คือ เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการฟื้นฟูการจัดการภูมิทัศน์แบบซาโตยามา และภูมิทัศน์ในลักษณะเดียวกันอย่างยั่งยืน ภายใต้กลยุทธ์และกรอบการดำเนินงานร่วมกัน และเพื่อสนับสนุนการบรรลุวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์จากองค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

แนวทางสำหรับโครงสร้างของกรณีศึกษา คือ การจัดการ บทบาทหน้าที่ และความสำคัญของภูมิทัศน์แบบซาโตยามา และภูมิทัศน์ในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน โดยภูมิทัศน์ซาโตยามา (satoyama landscape) คือ ภูมิทัศน์ที่เกิดจากการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยประชาชนในท้องถิ่นนำเอาวิถีปฏิบัติในการทำการเกษตร และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และสามารถนำเอาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดในระยะยาว

องค์ประกอบของกรณีศึกษา : ไนโรนศึกษาของรร.บุดูนุสต่อป๋อ

1. ภาพรวมของพื้นที่ที่ทำการศึกษ

a) ข้อมูลทางภูมิศาสตร์: ชื่อประเทศ ภูมิภาค พิกัดทางภูมิศาสตร์

(เส้นรุ้ง เส้นแวง) ของพื้นที่ทำการศึกษ และความเชื่อมโยงทางภูมิศาสตร์ระหว่างภูมิทัศน์ในธรรมชาติ กับเมือง ชุมชน และภูมิทัศน์ประเภทอื่นๆ

b) พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม: ประชากร แนวโน้มของจำนวนประชากร กลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา และประวัติศาสตร์

c) บริการสาธารณสุขที่มี (น้ำประปา สาธารณสุข การศึกษา อำนวย เป็นต้น)

d) สภาพแวดล้อมในธรรมชาติ: สภาพภูมิประเทศ ระดับความสูง สภาพภูมิอากาศ พืชพรรณ และดิน

e) ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ: ชนิดพันธุ์สิ่งมีชีวิตที่มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดหรือมีความสำคัญต่อการใช้ประโยชน์อย่างใกล้ชิด หรือมีความสำคัญต่อการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ชนิดพันธุ์สิ่งมีชีวิตที่เปราะบางและมีความเสี่ยง หรือกำลังถูกคุกคามจนใกล้สูญพันธุ์ และคุณลักษณะหรือองค์ประกอบของชนิดพันธุ์ดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

f) ระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่น: อุตสาหกรรมหลัก วิถีชีวิต รวมถึงข้อมูลหรือประมาณการด้านผลผลิต

g) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และหน่วยงานรับผิดชอบ: รัฐบาล ผู้เชี่ยวชาญ และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เป็นต้น

h) กระบวนการหลักในการตัดสินใจ ทั้งในระบบของทางการ (ภาคการเมือง) และระบบในแบบดั้งเดิมที่สืบทอดตามธรรมเนียมประเพณี รวมถึงบทบาทของสตรีและผู้สูงอายุ

2. อธิบายถึงลักษณะและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่ทำการศึกษ ในประเด็นหัวข้อต่อไปนี้

a) มีการดำเนินงานอะไรบ้าง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจถึงลักษณะและภาพรวมของภูมิทัศน์ และวิเคราะห์ประเมินสมรรถนะในการรองรับ (carrying capacity) และความทนทานของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติในพื้นที่ที่ทำการศึกษ

(i) มีระบบนิเวศประเภทใดบ้างในพื้นที่ที่ทำการศึกษ และบริการจากระบบนิเวศที่ได้จากระบบนิเวศดังกล่าว สมรรถนะในการรองรับความทนทานของระบบนิเวศในพื้นที่ที่ทำการศึกษ มีอยู่ระดับใด

(ii) ผลกระทบทางบวก/ลบ จากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและการจัดการทรัพยากรที่มีต่อความหลากหลายทางชีวภาพ หรือระบบนิเวศในพื้นที่ที่ทำการศึกษ

b) ความรู้ที่สืบทอดตามธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับระบบนิเวศ (Traditional Ecological Knowledge : TEK) และวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ทำการศึกษ ได้รับการผสานเข้ากับความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่อย่างไร

(i) ความรู้ที่สืบทอดตามธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับระบบนิเวศ (TEK) และวิถีปฏิบัติใดบ้างที่ได้รับการดำรงรักษา และนำไปประยุกต์ใช้ในระบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน

(ii) มีความรู้ความเข้าใจในความรู้ที่สืบทอดตามธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับระบบนิเวศ (TEK) และวิถีปฏิบัติดังกล่าว ได้รับการอ้างถึงเป็นหลักการและเหตุผล (rationale) หรือไม่

(iii) มีความรู้ที่สืบทอดตามธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับระบบนิเวศ (TEK) และวิถีปฏิบัติใดบ้างที่นำกลับเข้ามาประยุกต์ใช้ในวิถีปฏิบัติแบบสมัยใหม่ และสาเหตุที่ต้องนำเอาความรู้และวิถีปฏิบัติดังกล่าวกลับมาใช้อีก

(iv) มีวิธีการเฉพาะในการผสานความรู้ที่สืบทอดตามธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับระบบนิเวศ (TEK) และวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง เข้าสู่เทคนิค/ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ หรือไม่

(v) ความรู้ที่สืบทอดตามธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับระบบนิเวศ (TEK) และวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ได้รับการถ่ายทอดสู่ชนรุ่นต่อไปอย่างไรบ้าง

(vi) มีวิธีการใหม่ๆ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาจากพื้นที่อื่นมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ที่ทำการศึกษหรือไม่ และมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นหรือไม่

c) มีกิจกรรมการวางแผนเพื่อวัตถุประสงค์ในการนำบริการจากระบบนิเวศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือไม่อย่างไร

(i) ประเภทของการจัดการ/การใช้ประโยชน์ที่ดิน (เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ปรับให้เข้าองค์ประกอบของที่ดิน เช่น ระดับความสูง สภาพดิน สภาพภูมิอากาศ เป็นต้น ระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งสนับสนุนการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ (reuse) และการรีไซเคิลวัสดุ/ทรัพยากรที่ใช้แล้ว รวมถึงระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในแบบหลายมิติ (multi-layered and mosaic pattern land use system)

d) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ในการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ที่ทำการศึกษ

(i) กระบวนการตัดสินใจแบบใดที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(ii) มีกลไกเกี่ยวกับสิทธิในการถือครองที่ดิน ซึ่งเพิ่มพูนการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนหรือไม่

(iii) มีกลไกของชุมชนที่ช่วยเพิ่มพูนการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนหรือไม่

(iv) มีกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์และภาระหน้าที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นๆ นอกจากชุมชนท้องถิ่นหรือไม่

e) วิถีปฏิบัติในการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ที่ใช้ในพื้นที่ที่ทำการศึกษ มีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและสังคมมนุษย์อย่างไร (เช่น ปรับปรุงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น แก้ไขปัญหาความมั่นคงทางอาหาร ขจัดความยากจน ช่วยสนับสนุนการแก้ไขปัญหาวิกฤตด้านพลังงาน และสภาวะโลกร้อน ฯลฯ)

(i) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงคุณภาพชีวิตในพื้นที่ที่ศึกษา เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การใช้พลังงานชีวมวล การอบการให้การรับรองการเพาะปลูกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ฯลฯ